

TÜRKİYE’DE İLK GÜZELLİK YARIŞMALARI VE BASININ ÖNCÜ ROLÜ: GENÇ CUMHURİYET’İN ASRİ GÜZELLERİ*

Filiz YILDIZ**

Gönderim Tarihi: 20.06.2019 - Kabul Tarihi: 12.09.2019

Yıldız, F. (2019). “Türkiye’de İlk Güzellik Yarışmaları ve Basının Öncü Rolü: Genç Cumhuriyet’in Asri Güzelleri”. *Etkileşim*. 4. 66-87.

Özet

Türkiye’nin modernleşme sürecinde ‘Muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak’ şeklinde ifade edilen büyük ölçekli bir kültürel değişim hedefi yer almaktadır. Cumhuriyet’in ilanından Batı’yı referans alan değişim programında kadını kamusal alanda görünür kılan, eğitim olanaklarını genişleten, meslek sahibi olmalarının ve kariyer mesleklerde yükselmelerini sağlayan, çalışma hayatında geçmişe nazaran etkin kılan, siyasal ve hukuki haklar tanıyan uygulamalar ağırlık kazanmıştır. Bu kapsamda kadınların toplumsal rolleri değişirken, fiziksel özellikleri ve dış görünüşleri ile ilgili modernlik kodları da oluşturulmuştur. Yeni rejimin değerlerinin dolaşıma sokulması, benimsetilmesi ve pekiştirilmesinde olduğu gibi modern Türk kadınının inşasında da basından büyük ölçüde yararlanılmıştır. Kadın/kadınlık alanıyla ilgili değişimi sağlayacak mesajların verilmesi, değişime olan inancın güçlendirilmesi ve yeni Türk kadınının dış dünyaya tanıtılmasında basın etkin rol oynamıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında düzenlenen güzellik yarışmaları, kadın modernleşmesinde erkeklerin özne rolünü ve basının yeni kadın tasarımıdaki etkisini gösteren sembolik bir uygulaması olarak önem taşımaktadır. İlk güzellik yarışmasının düzenlenmesine 1929 yılında Cumhuriyet gazetesi öncülük etmiş, egemen erkeklerinden oluşan gazeteci ve yazarlar da düzenleme süreci ve jüri aşamasında organizasyona destek vermiştir.

Bu çalışmanın konusunu, modern Türk kadınına görünür kılan ve dünyaya tanıtma amacı taşıyan güzellik yarışmaları ve basının bu organizasyonlardaki öncü rolü oluşturmaktadır. Bu çalışmada modern ulus inşasında, kadın ile ilgili uygulamaların bir örneği olarak güzellik yarışmaları, basındaki yansımalarıyla aktarılmaktadır. Nitel tarihsel tasarım şeklinde yapılandırılan çalışma, idealize edilen yeni Türk kadınına dünyaya tanıtma amacı taşıyan güzellik yarışmalarının basın aracılığıyla nasıl sunulduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında *Hâkimiyet-i Milliye*, *Cumhuriyet*, *Vakit* ve *Akşam* gazetelerinin 1930-1933 yılları arasındaki nüshaları taranarak ilgili içerikler değerlendirmeye alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: kadın modernleşmesi, modern kadın, güzellik, güzellik yarışmaları, Cumhuriyet basını.

* Bu çalışma “Türkiye’nin Modernleşme Sürecinde Değişen Kadın Rollerinin Basın Aracılığıyla Sunuluşu (1930-1938)” başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

** Doktor Öğretim Üyesi, Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
filizyildiz@cu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1206-4314

THE FIRST BEAUTY CONTESTS IN TURKEY AND THE PIONEERING ROLE OF THE PRESS: THE MODERN BEAUTIES OF THE YOUNG REPUBLIC*

Filiz YILDIZ**

Received: 20.06.2019 - Accepted: 12.09.2019

Yıldız, F. (2019). "Türkiye'de İlk Güzellik Yarışmaları ve Basının Öncü Rolü: Genç Cumhuriyet'in Asri Güzelleri". *Etkileşim*. 4. 66-87.

Abstract

During the process of Turkish modernization, there was a large-scale cultural shift defined with a commonly used discourse which read "reaching the level of contemporary civilizations". After the proclamation of the republic, western civilizations based cultural change program implementations, which brought women into view on the public sphere, improved the educational opportunities for women, made the women have a job and pursued a career, dynamised women in business life, provided women with jus and political rights, gained importance in proportion to pre-republic era. Within this context, while switching the women's social roles, modernity codes of physical traits and appearance of women have been formed. The press was also greatly exploited by the new regime for forming the 'Turkish Woman' as done for circulating, adopting and consolidating of the new regime's values. The press played a central part in giving transforming social messages related to woman/womanhood, empowering the belief for revolution, and presenting the new Turkish women to the world. Beauty contests, organized during early republic era, had a figurative place in men's role as an actor for woman modernity, and in impact of the press for forming the new woman. The first beauty contest was organized by Cumhuriyet in 1929, while journalists and writers, consists of sovereign men, facilitating it and being members of jury.

The subject of this study is the beauty contests which presented and introduced modern Turkish women to the world, and pioneering role of the press for such organizations. The beauty contests, an example of implementations for women during founding the modern nation, are conveyed with reflections from the press. Prepared with qualitative historical research technique, this study aims to show how the press presented the beauty contests which are designed to introduce idealized Turkish women to world. The copies of Hakimiyet-i Milliye, Cumhuriyet, Vakit and Akşam between 1930 and 1933 have been scrutinized for the related context within the scope of the study.

Keywords: woman modernity, modern woman, beauty, beauty contests, and the press of the republic.

* This study is based on PhD thesis "Presentation of the Changing Roles of Women during Turkey's Modernization Period via the Press (1930-1938)".

** Lecturer/PhD, Çukurova University, Faculty of Communication, filizyildiz@cu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1206-4314

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından ulus devletin inşası yönünde atılan önemli adımlar, toplumsal yapının tüm unsurlarında köklü bir değişiklik anlamına gelmekte ve topyekûn bir modernleşme projesi olarak tanımlanmaktadır. Cumhuriyet dönemi Türk modernleşmesi, sadece toplumsal kurumların değil, toplumsal yapının bütününe kapsayan ve radikal olarak nitelendirilen bir toplumsal değişime karşılık gelmektedir. Bu kapsamda maddi koşulların değişimiyle bağlantılı olarak kültür, değerler, normlar, toplumsal ilişkiler, alışkanlıklar, yaşam tarzları ve kısaca kişilerin toplumsal aidiyetini sağlayacak sosyal kontrol araçları da değişime uğramıştır (Kalaycıoğlu, 2016: 7).

Yeni rejimin tesisi, temel değerlerinin dolaşıma sokulması ve bu değerlerin halka benimsetilmesinde basının önemli rol oynadığı bilinmektedir. Basın yeni devletin varlığının süreklilik kazanmasını sağlayacak yönde mesajların iletilmesinde, reformlar ve devrimler hakkında halkın bilgilendirilmesinde, gündelik hayatta ve yaşam tarzlarında yaşanan değişimin toplumun geniş kesimlerine aktarılmasında etkin biçimde kullanılmaya çalışılmış ve devlet erkinin güç alanı içerisindeki yerini almıştır (Güngör, 2010: 10).

Modernleşme kuramı kapsamında kitle iletişim araçlarına önemli bir rol biçilmektedir. Kitle iletişim araçları az gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumları aydınlatacak, bireyleri dış dünyada olup bitenler konusunda bilgilendirecek ve eğitecek unsurlar olarak görülmektedir. 'Gelişmeci Modernleşme Kuramı' yazarlarından Daniel Lerner (1958), geleneksel toplumlarda egemen olan eski adet ve alışkanlıkların yerine modern kültürel değerlerin geçmesinde kitle iletişim araçlarını önemli bir konuma yerleştirmektedir. Orta Doğu ülkelerinde başlangıçta sadece üst sınıfların ilgi duyduğu ve ayak uydurduğu modernleşme olgusu Lerner'a göre, kitle iletişim araçlarının kullanımı arttıkça çoğunluğa da sirayet etmiştir.

Türkiye'de de Cumhuriyet'in ilk yılları ve tek parti dönemi boyunca basın, değişimi yansıtan ve değişime etki eden bir güç olarak toplumsal yapının önemli bir parçası konumundadır. Bu dönemde yazılı basında ve sınırlı sayıda dinleyiciye ulaşma potansiyeli olan radyoda halka, değişimi benimsetecek ve pekiştirecek biçimde mesajlar aktarılmıştır. Ulus devlet kurma sürecinde Batı'yı referans olarak gerçekleştirilmeye çalışılan toplumsal değişim hamlelerinde; halka yeni davranış kalıplarının öğretilmesinde, modern yaşam tarzlarının aktarılmasında, yeni değerlerin ve normların benimsetilmesinde iletişim araçlarından azami ölçüde yararlanılmıştır. Bir başka ifadeyle Türk basını, Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme projesinin temel araçlarından biri olarak rol oynamıştır. Basın bu süreçte yalnızca devletin karar ve uygulamalarını halka aktarmakla kalmamış, yeni rejimin "muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak" ideali çerçevesinde gündelik yaşamdan sanata, ekonomiden siyaset alanına ilişkin uygulamalara kadar Batı toplumlarına dair örnekleri sayfalarına taşımıştır.

Modernleşme hedefinde kadın/kadınlık alanıyla ilgili değişimi sağlayacak

mesajların verilmesi ve değişime olan inancın güçlendirilmesinde basının çaba içinde olduğu görülmektedir. Gazetelerde kurmaca yazılar, öykü, çizgi bant, çizgi roman gibi içerikler, karikatür ve mizah yazıları yeni yaşama dair izler sunmaktadır. Moda, adabımuaşeret kuralları, tıbbi bilgiler, çocuk yetiştirme, eğlence, davetler, insan ilişkileri gibi yeni yaşamın değerleri kadın sayfalarında ağırlıklı yer tutmaktadır. Güngör (2010:10), halkın gündelik yaşamını biçimlendirme noktasında basının tam bir seferberlik başlattığını söylemektedir.

Türkiye’de 1930’lu yıllarda düzenlenmeye başlanan güzellik yarışmaları, kadın modernleşmesinin sembolik bir uygulaması olarak okunabilir. Bu organizasyonların düzenlenmesinde Yunus Nadi’nin *Cumhuriyet* gazetesi öncü olurken, dönemin gazeteci ve yazarları da düzenleme süreci ve jüri aşamasında organizasyona destek vermiş, ayrıca konuyu gazetelerinde ele almışlardır.

Bu çalışmada modern ulus inşasında kadın ile ilgili değişimlere öncelik veren uygulamaların bir örneği olarak güzellik yarışmaları, basındaki yansımalarıyla aktarılacaktır. Nitel tarihsel tasarım şeklinde yapılandırılan çalışma, modernleşme sürecinde idealize edilen yeni Türk kadını görünür kılan ve dünyaya tanıtmaya amacı taşıyan güzellik yarışmalarının basın aracılığıyla nasıl sunulduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında *Hakimiyet-i Milliye*, *Cumhuriyet*, *Vakit* ve *Akşam* gazetelerinin 1930-1933 yılları arasındaki nüshaları taranarak ilgili içerikler değerlendirmeye alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yıllarında İdealize Edilen Modern Türk Kadını

Cumhuriyet’in ilanının ardından kurucu seçkinlerin modernleşmeye ilişkin hedefleri, Batı’yı referans alan kültürel bir değişim programı uygulamak olmuştur. Bu anlayışa göre, Avrupa medeniyeti ilerlemenin gelmiş olduğu son noktayı temsil etmektedir. İdeolojik olarak pozitivistten beslenen sivil ve bürokratik seçkinler; laiklik, rasyonalizm ve uluslaşma gibi temel değerler çerçevesinde bir medeniyet dönüşümü projesi gerçekleştirmek istemişlerdir. Burada medeniyet kavramıyla kastedilen modernleşmenin kaynağı olan Batı medeniyetidir. Böyle bakıldığında Batı, ilerleme, gelişme ve ulaşılmaması gereken bir ideali ifade etmekte; ulusal düzeydeki kültürel farklılıklar yok sayılmakta ve evrensel değerlere ait bir medeniyet algısı yaratılmaktadır. Cumhuriyet dönemi egemen ideolojisinin modernleşme anlayışı, toplumsal değişmeyi sağlamak için gerekli olan kurumları oluşturmak ve “çağdaş medeniyet” düzeyine ulaşma gayesiyle gerekli olan kültürel değişiklikleri sağlamak gibi önceliklerle tanımlanabilir. Modern bir toplum yaratma yolunda hayata geçirilen uygulamaların odağında ise kadınların yer aldığı açıkça görülmektedir. Bir anlamda Türk kadını, modernleşme sürecinin vitrinini oluşturmaktadır (Tekeli, 1991: 106). Vitrin metaforu, göz önünde olmak, başkalarının görebileceği biçimde yerleştirmek, seyirlik hale getirmek gibi anlamlar barındırmaktadır. Bu ön kabulde yola çıkıldığında Cumhuriyet’in kurucu erkeklerinin kadınların toplumsal rollerini değiştiren uygulamalarının ardında, yeni Türk kadını özellikle dış dünyada görünür kılmak gibi bir itki içinde olduğu düşünülmektedir.

Kadını kamusal alanda görünür kılan, eğitim olanaklarını genişleten ve meslek sahibi olmalarının yolunu açan, çalışma hayatında geçmişe nazaran etkin kılan önemli siyasal ve hukuki haklar tanıyan, kadının dış görünüşünü Batı'yı referans alarak değiştirmeyi amaçlayan uygulamalar dönem koşullarında İslam ülkeleriyle kıyaslanarak değerlendirildiğinde, 'kadın devrimi' olarak nitelendirilmektedir (Sancar, 2013).

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında modern Türk kadını, Kemalist ideolojinin ideal ve inançlarının yön verdiği toplumsal cinsiyet anlayışı çerçevesinde yaratılmaya çalışılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Cumhuriyet'in kurucu seçkinlerince, gelecek nesilleri yetiştirecek bir anne ve eş olarak giyimi, dış görünüşü, yaşam tarzı, davranışları ve eğitimiyle Batı'yla uyumlu bir Türk kadını idealize edilmiştir. Erken endüstrileşen toplumlarda kamusal ve özel alan ayrımı ile ev içine/özel alana konumlandırılan kadınlar örgütlenerek, zorlu mücadeleler sonucunda, kendi çabaları ile bir takım hak ve özgürlükler elde etmişlerdir. Batı'daki burjuvazi ve sanayi kapitalizmi gibi unsurlardan yoksun olan Türk modernleşmesi ise bizzat devlet eliyle yürütülürken, toplumsal yapıda kadınıla ilgili değişimin belirleyenleri de kurucu erkek seçkinler olmuşlardır. Türkiye'de kadınların değişimini sağlayan sürecin baş aktörleri olarak dönemin aydınları olan erkekler görülmektedir (Kaynar, 2012).

White (2003), Türk modernleşmesinin kadına yönelik bu tutumunu "devlet feminizmi" olarak adlandırmaktadır. Devlet hukuki alanda, Batı toplumlarını da geride bırakan radikal düzenlemelerle kadının çarşaf ve peçeyi atıp eğitim ve iş hayatına katılımını teşvik etmiştir. Bu amaçla ideal kadının nitelikleri belirlenerek tekelci sistem üzerinden toplumun geneline bu değerler yayılmaya çalışılmıştır. Benzer şekilde Abadan Unat (1998) da yeni rejimin kadına dair uygulamalarını "devlet feminizmi" diye adlandırmaktadır. Osmanlı toplumunda sınırlı bir grup kadının katıldığı sivil kadın hareketinin Cumhuriyet döneminde çağdaş Türkiye'yi yaratma hedefi doğrultusunda yön değiştirdiğini belirten Unat (1998), "Sivil toplumun bir ürünü sayılabilecek kadın hareketi, yerini etkili bir 'devlet feminizmine' bıraktı" saptamasını yapmaktadır. Bu bakış açısına göre Osmanlı toplumunda bir grup kadının başlattığı sivil kadın hareketi, Cumhuriyet döneminde yön değiştirerek egemen erkeklerin sınırlarını ve içeriğini belirlediği bir yapı halini almıştır.

Cumhuriyet kadınının, gelecek nesilleri yetiştirecek bir anne ve eş olarak giyim kuşamı, yaşam tarzı, davranışları ve eğitimiyle modern olması arzu edilirken egemen erkeklerin söylemlerinde kadının daha çok özel alandaki toplumsal cinsiyet rolleriyle yüceltilmesi dikkat çekmektedir. Kemalist modernleşme projesinin kadınıla ilgili hamlelerinin temelinde kadının kamusal alandaki varlığını arttırırken, eş ve anne olarak da ev içi rollerini pekiştirme düşüncesi yer almaktadır. Basında yer alan bazı ifadelerde de, kadının birincil rolünün annelik olduğu vurgulanmaktadır. Modernleşme projesinin milliyetçi yönüyle uyumlu olan bu anlayış, kadından; vatanını seven, çalışkan, fedakâr, saygılı evlatlar yetiştirmesini beklemektedir (Bakacak Gelgeç, 2009: 628). Başka bir

ifadeyle kadına yönelik modernleştirici uygulamalar, kadının özel alandaki rol ve sorumluluklarından başlayarak, toplumsal alana etki edecek şekilde gerçekleştirilmek istenmiştir. Bu süreçte kadınla ilgili düzenlemeler kentli, orta sınıf kadına; eğitim, kentte yaşama, az sayıda çocuk doğurma, eğitilmiş, modern bir erkekle evlenme gibi fırsatlar vermiştir (Sancar, 2013:13).

Cumhuriyet döneminde kadının dış görünüşü, eğitimi, çalışma hayatına katılımı, kamusal alandaki varlığı gibi konularda gerçekleştirilen uygulamalar, faşist rejimlerin yükseldiği bir dönemde Türkiye Cumhuriyeti’nin demokratik yönü olarak okunmaktadır (Kandiyoti, 2013: 74). Orta Doğu ülkeleri içerisinde kadına bazı hukuki ve siyasal haklarını veren ilk ülke olarak Türkiye’de 1926 yılında İsviçre Medeni Kanunu’ndan adapte edilen bir Medeni Kanunu’nun kabul edilmesiyle, kadının aile ve evlilik hayatına dair bir dizi düzenleme yapılmıştır. Bunlar arasında erkeğin birden fazla eşle evlilik yapmasının yasaklanması ve resmî nikâh zorunluluğunun getirilmesi, eşlere eşit boşanma hakkının verilmesi ve her iki tarafa da çocukların velayet hakkının tanınması, kız ve erkek çocuklara mirastan eşit pay alma hakkının tanınması yer almaktadır. Modernleşme sürecinde önemli bir aşama olan Medeni Kanunu’nun kabulünü 1930 yılında Türk kadınına belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı, 1934 yılında ise milletvekilliği seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınması izlemiştir. Söz konusu reformlar Fransa ve bazı Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında erken bir tarihe denk gelmektedir. Kemalist reformlarla yeni bir Türk kadını imajı yaratılmaya çalışılırken Türk basını ve Avrupa gazetelerinde reformlar, kadının özgürleşmesine yönelik önemli adımlar olarak değerlendirilmiştir. Hatta Türk kadınının bazı kazanımlarını elde etmek için Avrupalı hemcinsleri gibi vermiş oldukları bir mücadeleden söz edilmektedir (Acun, 2007: 97).

Cumhuriyetin “yeni kadın” idealini eğitilmiş, toplumcu, endüstrici ve sporcu gibi niteliklerle anlatan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu da bir yandan ekonomik ve toplumsal hayatta aktif bir kadını idealize ederken, bir yandan da kadının ev içi rollerine vurgu yapmaktadır:

Yeni kadın ev kadını değildir. Öncelikle müstahsildir. Artık yalnızca tüketen kadın tip ne ekonomik olarak ne de ahlaki olarak daha fazla savunulabilir. Yeni kadın çocuklarına laik terbiye verebilecek, erkeğe layık bir hayat arkadaşı olabilecek müspet kafalı bir kadındır. Yeni kadın erkeğe göre menfi bir cins olmaktan çıkıp, tamamlayıcı, bütünleyici bir eş, arkadaş fikrine yerleşiyor. Yeni kadın yeni beden düşüncesini de beraberinde getiriyor. Nazenin, kırılğan, hastalıklı bir güzellik değil, güç, sağlık, çeviklik, başarı ile özdeşleşen diri bir güzellik (Akt. Durakbaşa, 1998: 64).

Diğer yandan kadınlara yeni rejimin tanıtılmasında simgesel bir rol yüklenmiştir. Millî bayramlarda yapılan geçit törenlerinde atlet ve şortla yürüyen kız öğrenciler, devlet dairelerinde görev yapan sade ve ağırbaşlı giysiler giyen örtüsüz kadın memureler, üniformalı kadınlar ile Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ve Cumhuriyet Balolarına eşleriyle katılan, tuvalet giyen, şık ve bakımlı üst sınıf kadınlar, güzellik yarışmalarında dış görünüşleri ve modern tavırlarıyla görünür olması istenen güzel ve asri genç kızlar Cumhuriyet’in modern kadın imgelerini oluşturmaktadır.

Ayrıca basın da kadının değişimini teşvik eden içeriklere bolca yer vermiş, dış görünüşü, karşı cinsle olan ilişkileri, eğitimi, mesleği ile egemen ideolojinin Batılı düzlemde üretmeyi hedeflediği ideal Türk kadını algısının yaratılmasında etkin rol oynamıştır. Cumhuriyet kadınlarının dış görünüşüyle gözönünde olmasına dair önemli bir yenilik de güzellik yarışmalarıdır. Türkiye'nin güzellik kraliçesini seçmek için ilk yarışma 1929 yılında *Cumhuriyet* gazetesi tarafından düzenlenmiş ve kadını bedeniyle görünür kılan bu girişim, kadın modernleşmesi açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir. 1932 yılında bir Türk kızının 'Dünya Güzellik Kraliçesi' seçilmesi ise bu imajı güçlendiren ve Türk kadını dünyaya tanıtan bir başarı olarak basında yer bulmuştur.

Yeni Türk Kadını Dünyaya Tanıtan Bir Araç Olarak İlk Güzellik Yarışmaları

Erken Cumhuriyet döneminde toplumsal hayata dâhil edilen yeni uygulamalardan birisi de güzellik yarışmalarıdır. Güzellik yarışmaları Cumhuriyet kadınının feminen yönünü ortaya çıkaran, kadın bedeni ile ilgili bir değerlendirmeyi gerektiren yönü ile modernleşme projesi içerisinde farklı bir yerde durmaktadır. Düzenlendiği ilk yıldan itibaren bir tür millî görev -Türk kadınının güzelliğini dünyaya kanıtlama- ve ülkesini dış dünyada temsil etme misyonuyla vurgulanan güzellik yarışmaları aynı zamanda yeni Türkiye'nin asrileşme yolunda ilerlediği şeklinde bir mesaj da içermektedir. Zira Cumhuriyet döneminde kadınıla ilgili yapılan yenilikçi düzenlemeler ve yeni bir kadın yaratma çabasının bir yönünü de Batı'nın Türk kadınına dair olumsuz algısını değiştirme isteği oluşturmaktadır (Zilfi, 2006: 228).

Cumhuriyet tarihinin ilk güzellik yarışması *Cumhuriyet* gazetesinin girişimiyle 1929 yılında düzenlenmiştir. 6 Şubat 1929 tarihli gazetede yer alan "Türkiyanın en güzel kadını kimdir?" başlıklı haberle *Cumhuriyet*'in, ülkenin güzellik kraliçesini bulmak üzere yola çıktığı yazılır. Ayrıca yazıda Amerika'da yapılacak "beynelminel" güzellik yarışmasına Türkiye güzelinin katılmasına gazetenin aracılık edeceği bilgisi verilmektedir. Gazete yönetimi bir ilki gerçekleştirmek üzere adım atmıştır. Ancak anlaşılan organizasyon konusundaki deneyimsizlik nedeniyle okurlarının fikirlerine ihtiyaç duymaktadır. Konuyla ilgili haberde, "Bize bu müsabakanın ne şekilde yapılması hakkındaki kıymetli fikirlerinizi bildirmek zahmetine katlanırsınız?" diye ricada bulunmaktadır (*Cumhuriyet*, 6 Şubat 1929). Ayrıca okuyucudan yarışmaya katılan adayların seçimi konusunda da katkı beklenmektedir. İlan edilen adaylar arasından finale kalacakları okuyucular belirleyecektir. Yarışmaya ırk, din ve mezhep farkı aranmaksızın 16 ila 25 yaş aralığında bulunan her Türk kızının katılabileceği duyurulur. Yarışmaya katılmanın temel koşullarından biri 'namuslu olmak' şeklinde belirlenir ve 'bar kadınları'nın aday olamayacağı vurgulanır. Dönemin şekilci ahlak anlayışı, adayların millî bir vazife yerine getirdikleri, aslında her birinin iyi aile kızları oldukları gibi söylemler etrafında pekiştirilirken; finalistlerin jüri önünde mayoyla yürüyecek olmasına gösterilen tepkiler de bastırılmak istenmiştir. Dikkat çeken bir başka nokta ise egemen ideolojinin benimsetmek istediği güzellik al-

gısının, kadınsı özelliklerden ziyade Cumhuriyetin ‘sağlıklı ve zinde genç kızları’ vurgusuyla yaratılmaya çalışılmasıdır (Öztamur, 2002: 48-49).

Yeni Türkiye’nin ilk güzellik yarışması 3 Eylül 1929’da 35 finalist arasından Feriha Tevfik’in birinci olmasıyla sonuçlanır. Jüri üyeleri arasında Abdülhak Hamit, Halit Ziya, Hüseyin Rahmi, Peyami Safa, Çallı İbrahim, Bedia Muvahhit, Vâlâ Nurettin, Zekeriya ve Sabiha Sertel gibi tanınmış yazarlar, gazeteciler ve sanatçılar yer alır. Sabiha Sertel ve Bedia Muvahhit dışında jüri erkek üyelerden oluşmaktadır ve kadının güzelliğini onaylayanların yine erkekler oluşu eril bakış açısıyla uyumludur.

İlk güzellik yarışmasının birincisi aslında Hicran Hanım olur. Ancak kendisi nişanlı olması nedeniyle yarışma dışı bırakılmıştır. Hicran Hanım, Tayyare Cemiyetince yapılan temsillerde rol alır, Anadolu’da turneler yapar. 1935 yılında ise film çevirmek üzere Hollywood’a gitmiştir. Akıbetinin ne olduğu bilinmemektedir (Alkan ve Kahraman, 2002: 69).

1929 Dünya Güzellik Yarışmasına katılmak için geç kalınmış olsa da Avrupa gazetelerinde ilk Türk güzeli ve yarışma bir hayli yer bulur. Bir yıl sonra yapılan yarışmada ise Mübeccel Namık isimli genç kız Türkiye güzeli seçilmiş ve Paris’te yapılan 1930 Avrupa Güzellik Yarışmasında ülkesini temsil etmiştir. Ne var ki Yunan güzelinin birinci olduğu yarışmada Mübeccel Hanım herhangi bir derece alamaz. Yarışmanın Türkiye açısından hayal kırıklığıyla sonuçlanmasının ardından, gazetelerde yer alan haberlerle, “*önemli olan modern Türk kadınının Avrupa’da tanıtılmasıdır*” mesajı verilir. Zamanla güzellik yarışmalarına ülke düzeyinde gösterilen ilgi azalır. 1932 yılında yapılacak olan yarışma ilgi eksikliği nedeniyle iptal edilir. Kısa bir süre sonra yeni bir yarışmanın organizasyonuna girilir. Bu kez de sadece 8 aday başvurur. Bu yarışmada Türkiye güzellik kraliçesi seçilen Keriman Halis, aynı yıl Temmuz ayında yapılan Dünya Güzellik Yarışmasında ‘dünya güzeli’ unvanını alarak bir ilke imza atmıştır. Keriman Halis, ‘Türk ırkının eşsiz güzelliğini dünyaya gösteren kadın’ olarak tarihe geçer. Dönemin son yarışması 1933 yılında düzenlenmiş ve 1950 yılına kadar ara verilmiştir.

Güzellik yarışmalarıyla ilgili dikkat çeken bir başka yön, bugünküne benzer biçimde, dereceye giren kadınlara şöhret yolunu açmasıdır. 1930 yılında Türkiye Güzeli seçilen Mübeccel Namık Hanım, *Türkiye Güzeli Mübeccel’im Ben* adlı bir taş plak doldurmuştur. Kendisine Türkiye’nin ilk güzellik kraliçesi Feriha Tevfik Hanım da eşlik eder. Ancak bir yıl sonra Mübeccel Hanım Iraklı bir milletvekiliyle evlenip Bağdat’a yerleşince şöhret hayalleri suya düşer (Öztamur, 2002: 51). Feriha Tevfik Hanım ise, Türkiye güzeli seçilmesinin ardından gelen teklif üzerine *Kaçakçılar* adlı filmde başrol oynamış ve 1932 yılında gösterime giren filmin şarkısını kendisi okumuştur. ‘Güzellerin’ kraliçe unvanıyla yetinmeyip, şöhret kazanma yolunda yapmış olduğu girişimler o dönemin toplumsal ve kültürel değerleri açısından şöhretin önemli olduğunu göstermektedir (Alkan ve Kahraman, 2002: 70-71).

Basında Genç Cumhuriyet'in Asri Güzelleri

Türkiye'nin modernleşme hedefinde kadınların dış görünüşüyle ilgili unsurlar önemli yer tutmaktadır. Güzellik yarışmaları da, kadın modernliğinin göstergesi olduğu düşünülen giyim, saç, makyaj gibi dış görünüşle ilgili özelliklerin sergilendiği etkinliklerdir. Bu yarışmalar Türk kadınının güzelliğini, görüntüsünde ve tavırlarındaki değişimi dış dünyaya göstermek adına kurucu kadro tarafından önemsenmiştir. Basının da konuya ilgi gösterdiği, gazetelerde günlerce yayımlanan konuyla ilgili kapsamlı içeriklerden anlaşılmaktadır.

Erken Cumhuriyet dönemi gazetelerinde yeni Türk kadınının kendi bedene olan ilgisi, genç kalmak, bakımlı ve güzel olmak gibi vurgularla gazeteler üzerinden de pekiştirilmiştir. Dönemin önemli bir güzellik ölçütü olarak genç kalmak ve genç görünmek sıklıkla ele alınan bir konudur. Gençleşmek, kadınların en büyük arzusu olarak yansımaktadır gazete sayfalarına. Genç kalmak için reçeteler, estetik cerrahi yöntemleri hakkında bilgiler kozmetik ürünlerinin reklamları, sağlıklı ve zinde kalmak için uzman tavsiyeleri dönem gazetelerinin kadın sayfalarında bir hayli yer tutarken kadınların temel kaygısı, erkekler tarafından beğenilmek şeklinde sunulmaktadır.

Değişen değerlerle birlikte kadın güzelliği de tartışılan konular arasında yer alır. Öyle ki sadece kadın cenahında değil dönemin seçkin erkekleri nazarında da güzel kadının taşıması gereken özellikler dile getirilir. Kadın güzelliği üzerine kimi kez gazeteler erkeklerin görüşlerini sorar, kimi kez de bilimsel düzeyde değerlendirmeler yapılır. Bununla ilgili basında yer alan bir haber dikkat çekicidir. İstanbul Radyosu'nda Refik Ahmet Bey tarafından yirminci asırda kadın ve kadın güzelliği konusunda bir konferans verilmiştir. Kadınların güzelliğinin temel koşulunun sıhhatli olmak olduğunu savunan Refik Ahmet Bey'e göre, sıhhatli bir vücut canlılık ve sevimlilik kaynağıdır. Ancak sıhhat işlenmemiş bir güzelliştir. Güzelliği ortaya çıkaracak güç ise spordur. Türkiye'nin en fazla ihtiyacı olan şeyin sağlam, kanlı, hareketli, düzgün vücutlu bir nesil olduğunu söyleyen Refik Ahmet, radyo konferansında yirminci asırda güzelliğin, Allah vergisi değil insan eseri olduğunu savunmuştur. Konuşmasında dış güzelliği kadar ruh sağlığı ve kişiliğin de önemine değinen Refik Ahmet, "Kızlarımızı güzel görmek istiyorsak onlara iki servet temin etmeliyiz: Sıhhat ve şahsiyet" mesajı verir (*Vakit*, 14 Nisan 1932). Bu örnekte de olduğu gibi sağlıklı bir kadın nüfusu, güçlü bir millet olmanın temel koşullarından biri olarak sıkça yinelenirken, kişiliği sağlam kadınlar yetiştirmek de altı çizilen konular arasında yer almaktadır.

Türk kadınının güzelliğine dair tartışmaların dönem gazetelerinde güzellik yarışmalarına katılan adaylar üzerinden de sürdürüldüğü, kimi kez dereceye giren güzellerin eleştirilerin hedefi olduğu görülmektedir. *Cumhuriyet* gazetesi tarafından 1930 yılında ikincisi düzenlenen güzellik yarışması, Türkiye güzellik kraliçesinin kilolu olması nedeniyle birinciliğinin bolca tartışıldığı bir yarışma olmuştur. Aslında yarışma ikinci yılında pek çok kesimin katkısıyla yapılır. Katkı verenler arasında yarışmaya katılan güzellerin çeşitli kıyafet ve ayakkabı ihtiyaçlarını karşılayan mağazalar, terzihaneler; saçlarını tarayan kuaför salonları

yer almaktadır. Yarışma öncesinde Jorjet, Hadika Vedat Terzihanesi, Azize Hanım Terzihanesi, Kalivrasi Mağazası, Liyon Mağazası gibi işletmelerin isimleri gazetede ilan edilerek, adaylara hediye olarak tuvalet ve çeşitli elbiseler dikedeceği ya da indirim yapacağı hakkında haberler verilir. Ayrıca kadın perukârların balo gecesini için güzellere baş tuvaleti yapacağı duyurulur. Haberde ayakkabı mağazalarının da güzellere için ayakkabı yapacağı ya da hazır ayakkabılardan hediye edeceği belirtilmektedir (*Cumhuriyet*, 1 Kanunisanı 1930).

Görsel 1: Reklam, Güzellik Yarışması-1

Yarışmaya dair haberler sadece organizasyona ev sahipliği yapan *Cumhuriyet*’te değil incelenen diğer gazetelerde haftalarca haber yapılmıştır. Bu haberlerin içeriklerine bakıldığında yarışmayı düzenleyen *Cumhuriyet*’in genç kızları yarışmaya katılmaya her gün yer verdiği içeriklerle teşvik ettiği görülmektedir. Ayrıca adayların fotoğrafları düzenli olarak yayımlanmaktadır. Her gün gazetede, “Güzeller, vakit kalmadı, iştirak için lütfen isticâl ediniz. Bugün müsabakamıza iştirak edenlerden Hanımın resmini dercediyoruz” ifadesiyle yapılan çağrılara yer verilir. Adaylara gazeteye gelerek hediyelerini ve indirim kuponlarını almaları çağrısı yapılır. Söz konusu içeriklerin altında, müsabakaya resimlerini yayımlatmaksızın katılmak isteyen genç kızların gazetenin idarehanesine bir fotoğrafla başvurarak ‘duhuliye kartı’ almaları şeklinde bir not düşülmüştür. Yarışma, 1930 yılında, 9 Kânunusani Perşembe akşamı Turkuvaz salonlarında bir seçme balosu şeklinde tertiplenir. Yarışmaya katılacak güzellere davetiyelerinin taahhütlü olarak postalandığı ve seçme balosu için ücretsiz saç tuvaleti yapacak kuaförlere hitaben birer mektup eklendiği açıklanır (*Cumhuriyet*, 2 Kanunisanı 1930; *Cumhuriyet*, 5 Kanunisanı 1930).

Seçimin yapılacağı gün yarışma haberi *Cumhuriyet*’te “Bu akşam Güzellik Balosu” başlığıyla manşetten verilir. Haberde kullanılan görselde vals yapan bir çift ile şık bir salon betimlenmiştir. Ayrıca haber metninde, “Bu müstesna balo saat 10’da başlayacaktır, gece yemeği için iki mükemmel büfe hazırlanmıştır”, “Baloya girerken rey varakalarını alınız”, “20 güzel bu gece intihap edilecek” duyuruları yer alır. Haber oldukça seçkin bir dille kaleme alınmıştır. Toplumunun aslında alışkın olmadığı bir etkinlik olarak güzellik yarışması, ülke genelinde genç kızlara katılım olanağı vermekle birlikte balo için ‘güzide tabaka’ dan

olma şartı aranmaktadır. Haberde balonun seçkinliğine gölge düşmemesi için her türlü tedbirin alındığı belirtilirken, o güne dek hiçbir baloya nasip olmayan bir mükemmeliyet içinde gerçekleşeceği vurgulanmaktadır. Ayrıca haberde iki büfe şeklinde yapılacak ikramların listesinin verilmesi de dikkat çekmektedir (*Cumhuriyet*, 9 Kanunisanı 1930).

Balonun ertesi günü *Cumhuriyet*, "Emsali görülmemiş bir balo" başlığıyla haberi verir. Haberde, "İstanbul'un bütün güzide sınıfının iştirak ettiği balo emsalsiz bir ihtişam içinde sabaha kadar devam etmiştir" denilir. Haberde kullanılan fotoğrafta şık ve modern giysiler içinde kadın ve erkek davetliler ile yarışmaya katılan güzeller görülmektedir. Davetlilerin adaylar arasından 20 güzeli seçtikleri geceye dair izlenimler, gazetede detaylı olarak aktarılmaktadır (*Cumhuriyet*, 10 Kanunisanı 1930):

Davetlilerin emrine açık bulunan iki mükemmel ve müstesna büfeden, karınları acıkanlar yemeklerini yiyorlar, biraz istirahatten sonra dans ediyorlar, eğleniyorlardı. Saat 24'den sonra davetliler rey varakalarını ihzar edilen kutulara atmışlardır. Müteakiben güzellere hediyeleri tevzi edilmiştir. Ortalık ağardığı halde bu sabah hâlâ Turkuvaz salonlarından cazbant sesi işidiliyor, neşe ve şetaret taşıyordu... Güzellik müsabakamıza iştirak etmek üzere Paris'ten şehrimize gelen La repüplik'in Paris muhabiri Matmazel Eymen Ben Rubi'nin tuvaleti baloda bilhassa nazarı dikkati celbetmiştir. Bu zarif ve latif tuvalet zaten pek güzel olan vatandaşımıza cidden yaraşmıştır.

Güzellik Balosunda seçilen 20 genç kız üç gün sonra bir jüri heyeti karşısına çıkar. Jürinin karşısına çıkacak yarışmacıların isimleri gazetede yayımlanır. Bazı yarışmacıların isimlerinin açıkça yazılmadığı, sadece isimlerinin baş harflerinin kullanıldığı görülmektedir. Jüri 1930 yılı Güzellik kraliçesi olarak Mübeccel Namık Hanım'ı seçer. *Cumhuriyet*'in ikinci güzellik yarışması böylece sona erer. Ancak, yapılan seçim yeni tartışmalara yol açar. Gazetelere yansıyan polemiklerin nedeni Mübeccel Namık Hanım'ın fazla kiloları ve bir önceki yılın birincisi, 1930'un ise ikinci güzeli Feriha Tevfik'in bu konuda yaptığı olumsuz yorumlarıdır. Basında kraliçenin fazla kiloları üzerinden, şişman kadınların mı yoksa zayıf kadınların mı daha güzel olduğu konusunda tartışmalar yapılır.

Vakit gazetesi güzellik yarışmasına ilgi gösteren gazetelerden biridir. Gazete, 16 Kânunusani 1930 tarihinden itibaren başlayan "Türk Venüs'ü Hangisi Daha Güzel" başlıklı yazı dizisi ile jüri üyelerinin görüşlerini yayımlamıştır (*Vakit*, 16 Kânunusani 1930).

Dönemin gazetelerinde Mübeccel Namık ile Feriha Tevfik arasında yaşanan şişmanlık-zayıflık polemğine günlerce yer verilir. 1930 yılı güzellik kraliçesi Mübeccel Namık Hanım'ın fazla kiloları bu gazetede haberlerin ana konusunu oluşturmaktadır. Vücut güzelliği hali hazırda yeni dönemin gündelik hayatına yansıyan konular arasındadır. Kadınların güzel bir vücuda sahip olması önemsenirken, incelik, zinde ve sağlıklı görünmek şeklinde güzellik kodları öne çıkarılır. Spor ve beden terbiyesinin sağlık için önemini vurgulandığı bu dönemde, kadınlara yönelik egzersiz olanakları üzerine yazılan yazılar da karşımı-

za çıkmaktadır. Örneğin, bir gazete haberinde dönemin öncü spor adamlarından Selim Sırrı Tarcan’ın kızları tarafından açılan ve kadınlara hizmet veren bir spor salonundan bahsedilmektedir. “Selim Sırrı Beyin kerimeleri, kadın vücutlerini güzelleştirmek için bir salon açtılar” başlıklı haberde atletik görünümlü iki genç kadının mayolu fotoğrafı kullanılmıştır. Kadınlardan birinin Berlinli bir sporcu diğeri ise Selim Sırrı Bey’in kızı Azade Hanım olduğu belirtilirken, “Açılan salon işte böyle vücutler yetiştirecektir” şeklinde özendirici bir ifade kullanılmaktadır. Haberde Selim Sırrı Bey’in kızlarının, fazla kiloları nedeniyle eleştirilere maruz kalan 1930 yılı Güzellik Kraliçesi Namık Mübeccel Hanım’ın zayıflaması ve beden terbiyesi için çaba harcadıkları, bunun karşılığında bazı kesimler tarafından üfürüklükle suçlandıkları hatırlatılmaktadır. Haberde 1930 Türkiye’sinde Batı’ya dair bir mekan olan spor salonunun iki genç kadın tarafından özellikle kadınlara hizmet vermek üzere açılmış olması yüceltilirken, “Almanya ve Avrupa’nın diğer memleketlerinde binlerle emsali mevcut olan bu salon hanımların vücutlarını güzelleştirmek, ham bedenlerini işletmek, fazla yağları eritmek, battal vücutları çevikleştirmek gibi gayeler takip edecektir” ifadelerine yer verilmektedir (*Cumhuriyet*, 22 Eylül 1930).

Mübeccel Namık Hanım’ın beden ölçülerine ilişkin tartışmalar sürerken Fransa’nın Cannes şehrinde yapılacak Avrupa güzelliği yarışmasına katılmak üzere İstanbul’dan ayrılışı da basında geniş yankı bulmuştur. Kendisini uğurlamak üzere büyük bir kalabalık toplanmıştır. *Vakit* gazetesinde manşetten verilen haberde “Sirkeci Garı mahşer yeri” başlığı atılmıştır. Güzelliği kraliçesinin babası ile birlikte yarışmaya katılmak üzere Fransa’ya hareketi izdiham yaratmış, çocuk ve kadınlardan ezilenler olmuştur. Bu uğurlamanın önemli bir detayı da Mübeccel Hanım’ın Mustafa Kemal’e olan bağlılık ve şükranlarını “Yaşa Gazi” diye bağırarak halk nezdinde ifade etmiş olmasıdır (*Vakit*, 30 Kânunusani 1930).

Görsel 2: Mübeccel Namık Fransa’ya gidiyor

Mübeccel Hanım, Fransa'dan hüsrarla döner. Yunan güzelinin, Avrupa Güzellik Kraliçesi seçilmiş olması Türk kamuoyunda derin bir hayal kırıklığı yaratmış bu kez de bu yenilgiye dair polemikler gazetelerde yer almaya başlamıştır.

Cumhuriyet gazetesinin ev sahipliği yaptığı güzellik yarışması ikinci yılında da sadece *Cumhuriyet*'te değil diğer gazetelerde de ilgi gösterilen bir konu olur. Mübeccel Hanım, Avrupa güzellik yarışmasında uğradığı hezimete karşın gündemde kalmaya devam eder. Konuyla ilgili ilginç haberlere sıkça yer verilir. *Cumhuriyet* gazetesinde birinci sayfadan verilen "Güzellik galerisi" başlıklı bir haber bunlardan biridir (*Cumhuriyet*, 9 Mart 1930). Haberde yarışmanın jüri üyelerinden Alman gazeteci Dr. Karl Muley'in bir mektup göndererek, 1929 yılı güzeli Feriha Tevfik ile 1930 yılı güzeli Mübeccel Namık'ın bronz heykellerinin yapılarak bir galeride sergilenmesini önerdiği anlatılmaktadır. Mektubunda, "Bidayette bazılarının gösterdiği peçe ve çarşaf zihniyeti geride kalmış ve halkın bilhassa münevver sınıfı beynelmilel güzellik olimpiyatlarına Türkiye'nin iştirak eylemesi Millî ve hatta etnografik mahiyeti haiz bir vazife olduğuna kanaat hasıl etmiştir" diyen Dr. Muley, güzellik kraliçelerini halka tanıtmanın bir yolu olarak heykellerinin sergileneceği galeri açmayı önermektedir. Batılı bir gazetecinin konuya kafa yorması ve tavsiyede bulunması mevcut toplumsal yapı ve koşullar göz önüne alındığında bu tür etkinliklerin ne denli henüz içselleştirilmediğini düşündürmektedir.

Cumhuriyet, 1930 yılı ikinci yarısında gelecek yılın güzellik yarışması için "Güzeller müsabaka için geç kalmayınız" şeklinde başvuru çağrısı yapmaya başlar. Başvuru koşullarının yer aldığı çağrı her gün birinci sayfada yinelenir. Bu dönemde 1930 yılı güzeli Mübeccel Namık Hanım'la ilgili haberlerin de yer aldığı görülmektedir. Mübeccel Hanım'ın Brezilya'da nişanlandığı ve kısa süre içinde Brezilyalı nişanlısı ile İstanbul'a geleceği havadisi verilirken, bu kapsamda yazılan bir başka haber ise güzellik kraliçesine Brezilya'da verilen hediyelerle ilgilidir. Habere göre Brezilya'daki Türk Musevilerince verilen hediyeler arasında en kıymetlisi altın üzerine pırlanta Ayyıldız işlenmiş bir plaktır. Gazete bu davranışı takdir ve teşekkürle karşıladıklarını vurgular. Birkaç gün sonra yapılan bir başka duyuruda "Güzeller bir kaç gün vaktiniz kaldı resimlerinizi çektiriniz" çağrısı yapılmaktadır. Duyuruda, yarışmaya katılacak adayların teşhirine 10 Ekim günü fotoğraflarının yayınlanarak başlanacağı bilgisi yer alırken, "Güzeller, Feriha ve Mübeccel Hanımlar gibi Avrupa ve Amerika'yı görmek nimet ve Türk güzelliğini temsil etmek şerefi sizi bekliyor" şeklinde özendirici ifadeler kullanılmaktadır (*Cumhuriyet*, 29 Eylül 1930).

Cumhuriyet'in güzellik yarışması geleneksel hale gelirken 1931 yılında yapılan yarışma kraliçenin mesleği üzerinden tartışmalara neden olur. 1931 Güzellik Kraliçesi seçilen Naşide Saffet, mesleği öğretmenlik olan bir kadındır. Maarif Vekâleti nezdinde bir kadın öğretmenin güzellik yarışmasına katılması üzüntüyle karşılanır ve meslekten ihracı yönünde bir takım haberler gazetelerde yer almaya başlar. *Cumhuriyet* her ne kadar kraliçeye arka çıksa da diğer gazeteler hem *Cumhuriyet*'i hem de kraliçeyi hedef alır. *Akşam* gazetesi

bir muallimin böyle bir müsabakaya girmesinin hayretle karşılandığını yazar ve Maarif Vekili Esat Bey’in konuyla ilgili düşüncelerini, “Memleket çocuklarının tahsil ve terbiyelerini ellerine tevdi ettiğimiz muallimlerimizin mevcut nizam ve talimatnamelere göre hareketi ilk şarttır” şeklinde verir (*Akşam*, 21 Kânunusani 1931). Esat Bey’in sözleri kraliçenin mesleğinden atılacağı yönündeki yorumların basında yer almasına yol açar. Nitekim birkaç gün sonra Naşide Saffet Hanım’ın istifasını vekâlete gönderdiğini yazar *Akşam* (26 Kânunusani 1931).

İstifa haberiyle birlikte kraliçeden 7 yıllık tazminat alınıp alınmayacağı konusu gündeme gelir. Muallim güzellik kraliçesi etrafında dönen tartışmalara *Vakit* (26 Kânunusani 1931) gazetesi “*Sütunlarda Seyahat*” adlı köşede yer verir. Seyyah imzalı yazıda,

Muallim ancak mektepteki hürriyeti kadar serbesttir. Mektep hürriyeti ise dünyanın hiçbir yerinde hürriyetin umumi manası ile başıboş bırakılmış müesseseler değildir... Bir muallimin güzellik kraliçeliğine imrenip ortaya çıkmaya çalışması insani haklarını kullanması demek değildir. Böyle bir isteği o muhterem mesleğin titiz çerçevesine sığdırmak kolay olmaz.

denilerek kraliçenin meslekten ihracını onaylayan ifadelere yer verilmiştir (*Akşam*, 26 Kanunusani 1931).

Basının güzellik yarışmasına bir kadın öğretmenin katılmasını yadsıyan tavrının ardında, egemen ideolojinin öğretmenlik mesleğine kutsal anlamlar yükleyen yönü yer almaktadır. Ulus devlet inşasında gelecek nesillerin rejimle uyumlu yetiştirilmesinde öğretmenler hayati rol oynamaktadır. Kadın erkek tüm öğretmenler eğitim neferleri olarak konumlandırılırken vatana hizmet vazifesi yapan kadın eğitimcilerin biyolojik ve toplumsal cinsiyet rollerinin belirsizleşmesi beklenir. Bu bakış açısıyla öğrenciler nezdinde öğretmenler rol model olacak ve saygı duyulacak varlıklardır. Gazetelere yansıyan yorumların temelinde ciddi ve kutsal bir görev üstlenen bir kadın öğretmenin güzellik yarışmasına katılımı ‘hoppalık’ (*Vakit*, 26 Kanunusani 1931) olarak değerlendirilmiştir.

1932 yılında da *Cumhuriyet* güzellik yarışması düzenlemek üzere yola çıkar. Ne var ki yeterli katılım sağlanamadığı için yarışma iptal edilir. Bir süre sonra yeniden yarışma yapılmasına karar verilir. Bu seferki organizasyonda 8 aday içerisinde Keriman Halis güzellik kraliçesi seçilir. Aynı yıl Temmuz ayında yapılan Dünya Güzellik Yarışmasında ise Keriman Hanım dünya güzeli unvanını alarak bir ilke imza atmıştır. Başlangıçta iptal edilen güzellik müsabakasının yeniden organize edilmesinde Belçika’da yapılacak olan Dünya Güzellik Yarışmasına Türkiye’den yarışmacı gönderme isteği etkili olmuştur denebilir. “Avrupa Türk güzelini bekliyor” başlıklı haberde Avrupa ve Dünya Güzellik Müsabakaları Jüri Başkanı Maurice de Waleffe’nin *Cumhuriyet* gazetesi yönetimine bir mektup yazarak Dünya Güzellik Müsabakasına Türk güzelinin de katılımını rica ettiği belirtilmektedir. Türk dostu olarak tanınan bir Fransız tarafından kaleme alınan mektupta, son yıllarda hızla ilerleme sağlayan Türkiye ve Türk kadınlığının bu yarışmalar sayesinde etkili bir propaganda yapma

imkânı bulduğunu söylemektedir (*Cumhuriyet*, 16 Haziran 1932). Belçika'dan gelen davet *Cumhuriyet* yönetimini harekete geçirir. İlerleyen günlerde Türkiye'de yapılacak seçmeler için Türk kızlarına, "Güzeller, güzel bir seyahat ve Türkiye'yi temsil fırsatını kaçırmayınız" çağrısı yinelenir (*Cumhuriyet*, 20 Haziran 1932). Yarışmaya katılmak ve Türkiye'yi temsil etmek millî bir vazife olarak tanımlanır. 2 Temmuz 1932 tarihinde yapılan güzellik yarışmasında Keriman Halis, Türkiye güzellik kraliçesi seçilir.

En Güzel Türk Kızı

Keriman Halis H.932 Türkiye güzellik kraliçeliğine intihap edildi

Halit Ziya Bey haltem he yetli namına kraliçeyi tebrik ederken: «Bu şeref cidden lâyıksınız, ve Türk güzelliğini hakkile temsil ediyorsunuz» dedi

Kraliçe bugün seyahat Hazırlıklarına başlıyor

Dün, 1932 Türkiye Güzellik Kraliçesi intihapını şerefine taşıyan Keriman Halis Beyoğlu'nda, İstanbul'un en büyük salonlarında, bir hafta boyunca yapılan bu önemli yarışmada, Keriman Halis Beyoğlu'nda, bir hafta boyunca yapılan bu önemli yarışmada, Keriman Halis Beyoğlu'nda, bir hafta boyunca yapılan bu önemli yarışmada...

Keriman Halis Beyoğlu'nda...

Her yıl düzenlenen bu yarışmada, Keriman Halis Beyoğlu'nda, bir hafta boyunca yapılan bu önemli yarışmada...

En Güzel Türk Kızı Keriman Halis Beyoğlu'nda...

Keriman Halis Beyoğlu'nda...

Keriman Halis Beyoğlu'nda...

Mithat Paşayı Nasıl Boğdular?

Görsel 3: 1932 Dünya Güzeli Keriman Halis

Cumhuriyet gazetesi tarafından 500 lira para ödülüne layık görülürken, yarışmadan bir kaç gün sonra Taksim Bahçesi’nde şerefine bir müsamere düzenlenerek burada halka takdim edilir. Sırada Brüksel’de yapılacak olan Dünya Güzellik Müsabakası’nda ülkesini temsil etmek gibi önemli bir görevi vardır. Keriman Halis babasıyla birlikte çıktığı Belçika yolculuğundan zaferle döner. *Cumhuriyet* haberi tam sayfa olarak, “Türkiye güzeli Keriman Halis H. Dünya Kraliçesi intihap edildi” başlığıyla aktarır. Haberde, “Keriman Hanım boyasız yüzü, masum güzelliği, kibar hali, emsalsiz endamı ile şark ve garp güzelliklerini mezcetmiştir” ifadelerine yer verilir. Tüm dünya basını bir Türk kızının güzellik kraliçesi seçildiğini duyurur (*Cumhuriyet*, 1 Ağustos 1932).

Keriman Halis’in başarısına basın övgü dolu içeriklerle yer vermiştir. Basının işlediği konular arasında, Keriman Hanım’ın hangi özellikleri nedeniyle dünya güzeli seçildiği, jüri heyetinin başta Abdülhak Hamit olmak üzere kraliçeye dizdiği övgüler, ailesinin memnuniyeti ve hisleri, Brüksel’de bıraktığı izlenim, dönüş yolunda uğradığı ülkelerde kendisini karşılayanlarla olan iletişimi, memlekette kendisi için yapılacak olan faaliyetler yer almaktadır. Özellikle güzellik kraliçesinin makyaj yapmıyor oluşu ve doğal güzelliği dilden dile dolaşırken, süs düşkünü kadınlara da örnek olacağı beklentisi oluşmuştur. Gazetelerde konu uzun uzun işlenir ve yeni bir güzellik anlayışı olarak doğal güzellik yüceltilir. Ülkede güzellik yarışması deneyimi henüz 4 yıllık bir geçmişe sahipken bir Türk kızının dünya kraliçesi seçilmesi günlerce sürecek bir memnuniyet yaratmış ve bu süreçte yaşananlara basın detaylarıyla yer vermiştir.

Mustafa Kemal’in Keriman Hanım’ın zaferi üzerine Yunus Nadi’ye verdiği beyanat gazetelerde yer almıştır. Böyle bir organizasyona girişerek Türk ırkının güzelliğini dünyaya gösterdiği için gazete yönetimini kutlayan Mustafa Kemal Atatürk, Türk kültürünün üstünlüğünü şu sözlerle vurgulamakta ve gençlerden kendi kültürlerine uluslararası düzeyde sahip çıkmalarını beklemektedir:

Türk ırkının dünyanın en güzel ırkı olduğunu tarihi olarak bildiğim için Türk kızlarından birinin dünya güzeli intihap olunmuş olmasını çok tabii buldum. Fakat Türk gençlerine bu münasebetle şunu da tahattur ettirmeyi lüzumlu görüyorum: Müftehir olduğunuz tabii güzelliğinizi fenni tarzda muhafaza etmeyi biliniz ve bu yolda uyanık bir tekâmülün mütemadi tahakkukunu ihmal etmeyiniz. Bununla beraber asıl uğraşmaya mecbur olduğunuz şey analarınızın ve atalarınızın oldukları gibi yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır (*Vakit*, 4 Ağustos 1932).

Dönemin son güzellik yarışması 1933 yılında düzenlenir ve şiddetli tartışmaların yaşandığı bir yarışma olarak hatırlanır. 1933 güzellik kraliçesini belirleyecek ön eleme gazetesinin idarehanesinde yapılır ve katılımcı kızlar arasından beş kız finale kalır. Tokatlıyan’da verilen baloyla kraliçenin belirlenmesi planlanır. 9 Şubat’ta yapılan baloda Nazire Hanım güzellik kraliçesi seçilir. Birsen Hanım ise ikinciliğe layık görülmüştür. Ne var ki Birsen Hanım’ın birinci olması gerektiğine dair itirazlar başlar, müsabakaya hile karıştığı iddia edilir. İtiraz edenlerin başında gazeteci yazar Aka Gündüz vardır. Aka Gündüz, halkın Birsen Hanım’ı istediğini sonucun inandırıcı olmadığını söyler. İntihabın feshini ister.

İki güzelden hangisinin kraliçe seçildiğinin belirsiz olduğu gece, Nazire Hanım ve Birsen Hanım taraftarlarının ayrıştığı ve hatta bazılarının kavgaya tutuştuğu anlaşılmaktadır (*Akşam*, 11 Şubat 1933). Yarışmaya ev sahipliği yapan *Cumhuriyet* ise, Nazire Hanım'ın 1933 güzellik kraliçesi olduğunu sonucun değişmeyeceğini açıklar (12 Şubat 1933). Sonraki günlerde de devam eden suçlamalar gazete yönetiminin kuru gürlütü olarak adlandırılır. Gazetelerin itirazlarını ve organizasyona yönelik suçlamalarını *Cumhuriyet*, "Matbuatın Acıklı Manzarası" diye değerlendirir. Rakiplerini bir genç kızın şerefiyle oynamakla suçlar (17 Şubat 1933). 1930'ların son güzellik yarışması şaibeli bir yarışma olarak kayda geçmiştir.

Görsel 4: Reklam, Güzellik Yarışması -2

Türkiye'nin toplumsal yaşamında yeni bir olgu olan güzellik yarışmaları yalnızca *Cumhuriyet* gazetesinin Türkiye güzelini belirlemek üzere düzenlediği organizasyonla sınırlı kalmaz, *Vakit* gazetesi bu konuda oldukça 'yaratıcı(!)' fikirleri hayata geçirir. *Vakit* tarafından düzenlenen yarışmalar arasında en fazla tepki toplayan, "Güzel bacak yarışması" dır. 1931 yılının ilk günlerinde gazete- de, "İstanbul'un en güzel bacaklı hanımı kimdir?" diye sorularak müsabakanın başladığı ilan edilir. Gazete, tiraj arttırma kaygısıyla sansasyonel bir yarışma konusu seçmiş ve kadın bedenini nesneleştiren bir organizasyona öncülük etmiştir. *Vakit* gazetesi yönetiminin kendilerine yöneltilecek eleştirileri hesaba katmış olduğu, "çok hesaplı tertip edilen bu müsabakada mahremiyete ve nezahate azami derecede dikkat edilecek" şeklindeki açıklamadan anlaşılmaktadır.

Gazetede ilan edilen yarışmaya iştirak koşulları arasında; bacak bileğinin kalınlığı, baldır kalınlığı, diz kapağının kalınlığı, ayrıca bilekten dize, dizden bele kadar uzunluğunun ölçülerek yazılması, etekleri en az dört-beş parmak yukarıda olmak üzere çoraplı ya da çorapsız iki adet bacak fotoğrafının zarfa

konularak gönderilmesi yer almaktadır. Resim, Foto Süreyya’da çektirilmişse oradan alınacak numaranın gazeteye gönderilmesi yeterli görülmektedir (*Vakit*, 2 Kanunisani 1931).

Başvuru süreci 2 ay devam eder. Sonrasında ise okuyuculardan resimlere bakarak tercih yapmaları ve kullanmış oldukları oyları on gün içinde iletmele-ri istenir. 30 Mart tarihli gazetede ise sonuç ilan edilir. Birinciliği 34 sıra no’lu Nevzat Hanım kazanmıştır. Nevzat Hanım’ın Foto Süreyya’da bacak bacak üstüne atmış olduğu halde çekilmiş fotoğrafı birinci sayfadan kullanılır. Ayrıca haberde, Nevzat Hanım’ın jüri heyetinin kadınlardan oluşmasını şart koştuğu anlatılmaktadır (*Vakit*, 30 Mart 1931).

Görsel 5: Güzel Bacak Kraliçesi Nevzat Hanım

Güzel bacak yarışması dönemin erkek gazetecileri ve yazarlarının da tepki gösterdiği bir konu olmuştur. Kadın modernleşmesinin en ateşli savunucularından olan Falih Rıfki, gazetesi *Hâkimiyet-i Milliye*'de, gazetelerin kadın bedeni üzerinden satış yapma çabasını sert bir dille eleştirir. Falih Rıfki, "Doğrusunu isterseniz bütün bu sinema, kadın, spor sayfalarında estetikten başka ve daha üstün olarak okuyucuları iştahlandırmak gibi bir kasıt vardır. Fakat belki bir de faydası olacak; gazetelerimiz aç aça kadında artık erkeği meraklandırır hiç bir esrar bırakmayacaktır" diye tepkisini dile getirdiği görülmektedir (*Hakimiyet-i Milliye*, 30 Kanunisanı 1931).

Sonuç

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ağırlık kazanan Türkiye'nin modernleşme hamlelerinde kadınlarla ilgili uygulamalar önemli yer tutmaktadır. Genç Cumhuriyet'in erkek kurucuları öncülüğünde kadınların ev içi rollerinden başlayarak kadın/kadınlık alanıyla ilgili değişimler hedeflenmiş ve yenilikler hayata geçirilmiştir. Yeni Türk kadınının inşasında basın da siyasi otoriteyle uyumlu bir rol üstlenmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadını kamusal alanda görünür kılan uygulamalardan birini güzellik yarışmaları oluşturmaktadır. İlk kez 1929'da *Cumhuriyet* gazetesi ev sahipliğinde düzenlenen ve dört yıl kesintisiz yapılan bu organizasyonlarda Türkiye güzeli seçilmiş ve ülkesinde güzelliği tescillenen genç kızlara yurt dışında da modern Türk kadınına tanıtma görevi verilmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yeni rejimin değerlerini, reform ve devrimleri halka anlatma ve benimsetme gibi bir rol üstlenen basın, 'milli bir görev' olarak adlandırılan güzellik yarışmalarının düzenlenmesinde de öncü rol oynamıştır. Dönemin erkek gazetecilerinin yarışma organizasyonu ve jüride görev aldıkları, aynı zamanda konuyla ilgili içeriklere gazete sayfalarında yer verdikleri görülmektedir. Yeni Türk kadınına feminen yönüyle görünür hale getiren güzellik yarışmaları, ideal Türk kadını tasarımında erkeklerin özne rolünü ve basının bu rolü onaylayan tavrını ortaya koymaktadır.

Gazetelerde konuyla ilgili yapılan haberlere ve içeriklere bakıldığında, 'Türk ırkının güzelliğini' ve 'modern Türk kadınının Batılı kadınlar kadar güzel ve medeni olduğunu' dünyaya gösterme fırsatı olarak görülen güzellik yarışmaları kutsanmakta, genç kızlara yarışmaya katılmaları çağrısı yapılarak bunun millî bir görev olduğu hatırlatılmaktadır. Kadının modernliğine dair görsel kodların eril bakış açısıyla oluşturulduğu bir dönemde güzellik yarışmaları, gazetelerde bir yandan modernlik, Batılılık göstergesi olarak yüceltilirken bir yandan da yarışmaya katılım koşullarında yer alan 'namuslu olmak' vurgusu geleneksellik ile modernlik arasında kalmış bir toplumun ikircikli durumunu yansıtmaktadır. Aynı durum, bir kadın öğretmen Türkiye güzeli seçildiğinde de yarışmadan

ihraç edilmesi gerektiği tartışmaları etrafında yaşanmıştır. Öğretmenlik mesleğinin kutsal bir görev olduğu ve bir öğretmenin yarışmaya katılmayacağı vurgulanırken, güzellik yarışmalarına katılım çağrılarında yinelenen milliyetçi söylem bir kenara bırakılmıştır.

Ayrıca basının güzellik yarışmaları ve kadın güzelliği konusuna sansasyonel habercilik refleksleriyle yaklaştığı, çoğu kez kadını nesneleştiren ve alaycı bir dil kullandığı görülmektedir. Kadın güzelliği ile ilgili popüler değerlerin basın aracılığıyla benimsetildiği bir dönemde, güzellik yarışmaları ile ilgili yayımlanan içeriklerde de güzel kadının fiziksel özellikleri ve modern güzellik olgusu, yarışmaya katılan adaylar ve dereceye giren güzeller üzerinden tartışmaya açılmıştır. Örneğin 1930 güzeli Mübeccel Namık Hanım’ın fazla kiloları gazetelerde eleştirilirken, çoğu kez alaycı bir dil kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca bu konu etrafında oluşan polemikler ve iki güzel arasında yaşanan gerilime basının duyduğu ilgi sansasyonel habercilik anlayışının somut bir örneğidir. Özetle modernleşme sürecinde görev üstlenen gazeteci erkeklerin kadın bedeni ile ilgili seçim yapma, eleştiride bulunma ve onaylayıcı bir makam olarak konumlanma rolünü ve bu çerçevede oluşturulan eril dili, Türkiye Cumhuriyeti’nin erken yıllarında düzenlenen güzellik yarışmalarında açıkça görmek mümkündür.

Kaynakça

- Abadan Unat, N. (1998) “Söylemden Protestoya: Türkiye’de Kadın Hareketlerinin Dönüşümü”. A. Berkay Hacımırzaoğlu (ed.) *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. (443-463). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Acun, F. (2007). “Görsel Verilerde Kadın İmaji”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16. 91-112.
- Alkan, M. ve Kahraman, C. (2002). “İlk Pop Star Yarışmaları ve Güzellik ‘Kıralıçaları’, ‘Türkiye Güzeli Mübeccel’im Ben...”. *Toplumsal Tarih*. 99. 68-71.
- Bakacak Gelgeç, A. (2009). “Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 44. 627-638.
- Durakbaşı, A. (1998). “Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve ‘Münevver Erkekler’”. A. Berkay Hacımırzaoğlu (ed.) *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. (48-78). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Güngör, N. (2010). “Giriş”. N. Güngör (der.) *Cumhuriyet Döneminde İletişim Kurumları, Politikalar*. (9-14). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kalaycıoğlu, S. (2016). “Toplumsal Yapı: Toplumsal Kurumlar, Gruplar ve Toplumsal Değişme”. M. Zencirkıran (ed.) *Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*. (5-15). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar, Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Kaynar, H. (2012). *Projesiz Modernleşme*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.
- Lerner, D. (1958). *The Passing of Traditional Society: Modernizing Middle East*. New York: Free Press of Glencoe.
- Öztamur, P. (2002). "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Güzellik Yarışmaları ve Feminin Kadın Kimliğinin Kuruluşu". *Toplumsal Tarih*. 99. 48-49.
- Sancar, S. (2013). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- White, B. J. (2003). "State Feminism, Modernization and the Turkish Republican Woman". *NWSA Journal*. 15(3). 145-159.
- Zilfi, M. C. (2006). "Muslim Women in the Early Modern Era". S. N. Faroqhi (ed.) *The Cambridge History of Turkey, the Later Ottoman Empire 1603-1839*. 3. 226-255. Cambridge University Press.

Arşiv (Sürelî Yayınlar)

- Akşam*. (21 Kânunusani 1931). "Güzellik Kraliçesi".
- (26 Kânunusani 1931). "Güzellik Kraliçesi".
- (11 Şubat 1933). "Kraliçe yeniden mi seçilecek?".
- Cumhuriyet*. (6 Şubat 1929). "Türkiyanın en güzel kadını kimdir?".
- (1 Kânunusani 1930). "Güzellik Müsabakası".
- (2 Kânunusani 1930). "Güzeller vakit kalmadı, iştirak için lütfen isticâl ediniz".
- (5 Kânunusani 1930). "Güzellik Balosuna bütün İstanbul hazırlanıyor".
- (9 Kânunusani 1930). "Bu Akşam: Güzellik Balosu".
- (10 Kânunusani 1930). "Emsali Görülmemiş Bir Balo".
- (9 Mart 1930). "Güzellik Galerisi".
- (29 Eylül 1930).
- (16 Haziran 1932).
- (20 Haziran 1932).
- (1 Ağustos 1932).
- (12 Şubat 1933). "Nazire H. 1933 Güzellik Kraliçesidir".
- (17 Şubat 1933). "Matbuatın acıklı manzarası".
- Rıfkı, F. (30 Kânunusani 1931). "Bir Anket". *Hâkimiyet-i Milliye*.
- Vakit*. (16 Kânunusani 1930). "Türk Venüsü Hangisi Daha Güzel".
- (30 Kânunusani 1930). "Güzellik kraliçesi dün hareket etti".
- (2 Kânunusani 1931). "İstanbul'un en güzel bacaklı hanımı kimdir?".
- (26 Kânunusani 1931). "Muallim Hürriyeti".

----- (30 Mart 1931). “Güzel bacak kraliçemiz”.

----- (14 Nisan 1932). “Eskiden ilahi bir sır olan güzellik...”.

----- (4 Ağustos 1932). “Reisicümhur Hz.nin beyanatları”.